

Veiledningens nødvendighet.....

Gry Bruland Vråle

Sykepleiefaglig veileder

Førstelektor og emerita VID vitenskapelige høgskole

Veiledningens nødvendighet

- **Veiledningens nødvendighet – sortering, refleksjon og mulige handlingsalternativer** er tittelen på foredrag som Gry Stålsett skulle ha hatt.
- Jeg hadde gledet meg til å høre hva hun ville si om dette tema.
- Når hun nå ble forhindret til å ha det og...
- Jeg valgt å opprettholde tema:
- Veiledningens nødvendighet og dele med dere mine refleksjoner om:

Hva det kan være for kvaliteter i veiledningen som gjør veiledningen til en nødvendighet?

Veiledning kan være et nødvendig rom for oppmerksomt nærvær

Det er mange måter å beskrive veiledning på. Jeg legger her til grunn en forståelse der erkjennelse og refleksjon over, samt dialoger om praksis, kvalitetsutvikling og kompetanseutvikling, er sentralt. Det er slik jeg ser det: både pasientens eller studentens beste og sykepleiernes beste=arbeidshelse som legitimerer og gjør veiledning at veiledning er en nødvendighet

Veiledning kan være et rom for oppmerksomt nærvær og selvrefleksjon – men det blir det **bare** om veileder og veisøker **ønsker** at det skal være det.

I motsetning til praksis som ofte er fortløpende og fortettet og rask – kan veiledning være et sted med **tid** for personlige fortellinger fra sykepleiepraksis.

Når de personlig opplevde erfaringer fra praksis fortelles i en atmosfære av **god tid** kan vi bli oppmerksom på både **hvordan** vår **relasjonelle** og vår **praktiske** utforming av sykepleien **kunnskapsgrunnlag** kommer til uttrykk

Veiledning som nødvendig rom for skapende virksomhet

- ▶ Veiledning kan være en nødvendig **motkraft og en motvekt** til sykepleiepraksis og undervisningspraksis!
- ▶ Det er fordi praksis kan være så **fortettet** med relasjonelt arbeid kombinert med komplekse arbeidsoppgaver som skjer i ulike kontekster og som ofte må løses i et høyt tempo både når det gjelder arbeid med pasienter og samarbeid tverrprofesjonelt og tverrfaglig – ja til og med i studentveiledning
- ▶ Motkraften til det - kan være det at vi i faglig veiledning kan **tenke langsomt** gjennom situasjoner og ulike sider av det.
- ▶ Det kan være en motkraft ved at vi i veiledning kan dele fortellinger og refleksjoner over **etiske og/eller faglige sider** av sider av sykepleien vi har utført.
- ▶ Dette kan ha en nødvendig **styrkende funksjon** (Brunero S, Stein-Parbury 2008)

Veiledning kan være nødvendig for å styrke og utvikle tilstedeværelse og oppmerksomt nærvær.

- ▶ Utfordringen når det gjelder oppmerksomt nærvær eller mindfulness – er at: det å være tilstede i opplevelsen akkurat slik den er - i stedet for å søke å forandre opplevelsen umiddelbart.
- ▶ I **møte med en pasient/klient** kan evnen til oppmerksomt nærvær gi oss verdifull informasjon om hvordan pasienten faktisk har det og/eller om viktige områder for refleksjon når det gjelder hvem vi er og hvem vi ønsker, kan og vil være som sykepleier for akkurat denne pasienten
- ▶ I møte med f. eks. en **sykepleiestudent** kan denne evnen gi oss verdifull informasjon om hvordan denne studenten faktisk har det og/eller om viktige områder for refleksjon når det gjelder meg selv og hvem jeg vil være som praksisveileder

Veiledning som et rom for nødvendig deling av opplevelser og erfaring

- ▶ Deling innebærer at sykepleiere og kolleger i en veiledningsgruppe kan få innsyn i hvordan du har forholdt deg i en konkret praksissituasjon.
- ▶ Om dette innsynet (introspeksjonen) skjer i en **vennlig atmosfære av tillit og anerkjennelse** kan det **åpne** for selvrefleksjon og justeringer/finsliping av handlingsvalg i praksis.
- ▶ Da kan delingsrommet også være et sted for å fordele/eller avlaste **et trykk** og for deling av **forståelse** og mulige **handlingsvalg**

Veiledning et nødvendig rom for å **åpne opp**

- ▶ Vilkårene for en dypere refleksjon, faglig funderte og nyanserte beslutninger i klinisk praksis, kan reflekteres over og bevisstgjøres i faglig veiledningen og refleksjon som **åpner - og ikke lukker**. (Aasland 2008).
- ▶ Det innebærer en åpen og raus refleksjon over **muligheter** og gode faglige begrunnelser i motsetning til den tvil og begrensinger vi kan erfare i en hektisk praksishverdag.
- ▶ Raushet kan skapes i et anerkjennende veiledningsrom, mer konkret et sted for lytting, forståelse, aksept, toleranse og bekreftelse for det som er - slik det faktisk er (Vråle 2015).
- ▶ Veileder som person må da etter min erfaring arbeide med sitt **eget mot** til **å åpne** opp for faglig nyanserte og etisk gode refleksjoner, begrunnelser og beslutninger.

Veiledning et nødvendig rom for vennlig, bekræftende **gjenkjenning**

- Anerkjennelse er viktig i veiledning der som vi skal våge å fortelle ting slik som de faktisk var eller ble - **usminket** og **faktiske..**
- Å anerkjenne oversatt til engelsk er «*to recognize*» som igjen kan oversettes til de norske ordene «**å gjenkjenne**» og «*å berømme*».
- I veiledning kan det være hensiktsmessig og nødvendig med både «*avsløringen*» og «*korrigeringen*». I en atmosfære av **vennlig bekræftende gjenkjenning** der vi kan ha en både intellektuell forståelse (teorier kan bidra til gjenkjenning fordi de er felles generaliseringer) og en forståelse som springer ut fra hjertet (*barmhjertighet*) - kan langsomme avsløringer og vennlige korrigeringer bli en lettelse.
- Det er erfaringsmessig, være godt å gå **lettet** ut av en veiledning

Veiledningens nødvendig het for å **bevisstgjøre sentrale verdier** i sykepleiepraksis

- ▶ Våre yrkesetiske retningslinjer **speiler** eller **er spekket** med sentrale verdier i ved innledningsordene:
- ▶ *Grunnlaget for all sykepleie skal være respekten for det enkelte menneskets liv og iboende verdighet. Sykepleie skal bygge på barmhjertighet, omsorg og respekt for menneskerettighetene.*
- ▶ *Yrkesetikken representerer slik jeg ser det både samfunnsverdier og profesjonsverdier.*
- ▶ I ulike relasjonelle møter med pasienter/brukere/ og i relasjonelle møter med samarbeidspartnere i behandlingen rundt pasienter/brukere og klienter, **brynes disse verdiene** og de settes ikke sjelden i spill

Veiledning et nødvendig rom for å dele og reflektere over etiske fordringer

- *Den etiske fordring brytes som gjennom prizmer av alle de forskjellige relasjoner vi er i forhold til hverandre, som ektefeller, foreldre og barn, lærer og elever, arbeidsgivere og arbeidstaker - ettersom de alle er formet fra det grunnvilkår som den etiske fordring får sitt innhold fra (Løgstrup, 1971)*
- Hvordan forstår jeg dette og hvilke begreper bruker jeg for å forstå det:
- Nærhet og avstand
- Ansvar
- Likeverdighet - Makt og avmakt

Veiledning et nødvendig rom for **selvrefleksjon** og arbeid med **selvavgrensning** eller for å balansere **nærhet og avstand**

- ▶ Selvrefleksivitet på et filosofisk nivå er å forholde seg til seg selv, vurdere seg selv, føle om seg selv, osv. Eller det å kunne være oppmerksom på seg selv.
- ▶ Selvrefleksivitet innebærer tilgang på egne selvprosesser så vel som forhold til andre. Innenfor den dialektiske relasjonsmodellen viser refleksivitet til å kunne *overskue og kontakte egne følelser*, altså oppleve psykiske prosesser i eget selv og i relasjonen. Det dreier seg om en fleksibel tilgang på egne følelser.
- ▶ Selvrefleksivitet og selvavgrensning er fenomener som er dialektiske i den forstand at de hører sammen, viser til hverandre og skaper hverandres forutsetninger. Avgrensning fremmer refleksivitet og refleksivitet fremmer avgrensning.
- ▶ Denne egenskapen kan gjøre det mulig å forstå den andre, deres intensjoner, oppfatninger og følelser og på den måten kunne forutsi noe av den andres adferd.

Veiledning et nødvendig rom for arbeid med nærhet og avstand

- ▶ Jeg er meg selv og pasienten eller studenten er seg selv...eller???
- ▶ *Det er ikke slik at grensen mellom engasjement og forsiktighet er gitt en gang for alle sier Solveig Botnen Eide (2008)*
- ▶ *Balansen må finjusteres hver gang hver gang ut fra den dynamikk som oppstår mellom en ny pasient eller student og veileder i hvert nytt møte.*
- ▶ *Veiledning har i seg et potensiale for **likeverdighet** – men også til å bli et asymmetrisk møte selv om de har en opplevelse med mange fellesnevner*

Veiledning et nødvendig rom for å reflektere over **ansvar**

- *Lingås (2008) hevder:*
- *... at selv om rammebetingelsene kan motarbeide det samvittigheten og yrkesetikken sier, vil det å holde fast på det moralske ansvaret i **en hver situasjon** gjøre **både den enkelte fagperson og fagmiljøet** mer preget av aktsomhet og årvåkenhet.*
- *Og.....Ingen fellesfaglig profesjons- eller yrkesetikk kan erstatte den enkelte sykepleier -eller veileder sitt ansvar for egne etiske valg og handlinger. Personlig ansvar knyttes nødvendigvis til personen.*

Veiledning et sted for nødvendig **sortering**

- ▶ «Veiledningens nødvendighet – sortering, refleksjon og mulige handlingsalternativen», var Gry Stålsett sin overskrift.

- ▶ *Sortering er å ordne i kategorier eller i rekkefølge eller å skille, inndele, gruppere etter bestemte kriterier*

Veiledning som et nødvendig rom for utforsking, sortering og bearbeiding av f.eks **skyld og skam**

- Mens skyldfølelsen forteller oss at vi har gjort noe feil, forteller skamfølelsen oss at vi er feil.....er en vanlig måte å forklare forskjellen mellom skyld og skam....
- I veiledningsfortellinger kan vi høre om dette og da gjerne som at ulike ytre faktorer som tilhører konteksten og knapphet på faglige og tidsmessige og økonomiske ressurser kjennes på kroppen som en personlig belastning og som gjør at det kan oppstå en skyldfølelse:
- Jeg fikk ikke gjort.... Skyldfølelse som så blir til en jeg er ikke god nok...og er mer en skamfølelse

Veiledning som et nødvendig rom for utforsking, sortering og bearbeiding/forsoning av skyld og skam

- Kari Martinsen skriver om **skam** :
- .. «Skammen er blitt privatisert. Dersom individene selv ikke makter å leve opp til det som forventes, og det de evalueres ut fra, skammer en seg. Individet er under uopphørlig vurdering; en skal hele tiden forandres og bli bedre. Skammen kommer når vi ikke lykkes etter de idealer vi disiplineres til og disiplinerer oss selv til. Men skam kan samtidig uttrykke grunnvilkår i ved livet, det finnes en grunnmenneskelig skam. Det er en skam som en føler fordi en settes i en situasjon der det levende livet krenkes, og der en kan krenke både andre og seg selv. Slik viser skammen til en dobbelt tydelighet, som Løgstrup uttrykker som både kulturbetinget og til grunnvilkår ved livet».
- Gry Stålsett: «Lær å gjenkjenne den usunne skamfølelsen. Noen ganger kommer den som et sting i brystet, eller en vertikal smerte fra brystbenet og ned mot magen»

Veiledning et nødvendig rom for sortering og foredling av gode begrunnelser og handlingsvalg

- ▶ Når du deler en situasjon fra praksis - legger det du har delt grunnlaget for en sorteringsarbeid som kan sortere og restrukturere og sette det inn i en sykepleiefaglig sammenheng der du kanskje kan se klarere og bli tryggere på om du kan fortsette å gjøre det på den måten/den veien og hva som kanskje kan justeres/finpusses på eller endres.
- ▶ Det er som ved **containing** function - **ikke** å sammenlikne med en søppelkasse, men mer med en **kompost** - bølge der det som hives av matrester og organisk stoff utvikles til en fruktbar jord
- ▶ Sorteringen kan føre til et **foredlingsarbeid**

Veiledning et nødvendig rom for å **bevisstgjøre** hvem du både bør og vil være

- ▶ Møter med pasienter – og studenter , kan tangere våre grunnleggende eksistensielle og etiske spørsmål og knyttes til begrepet **livsbevissthet**. Schibbye (2006) har skrevet om livsbevissthet og knytter begrepet til å leve i pakt med seg selv og ikke som en som er **fremmed** for seg selv. Dette er en bevissthet som kan knyttes til vår grunnleggende personlige identitet.
- ▶ Det er en bevissthet der vi kontinuerlig søker en måte å være tilstede på der ideer, tanker og følelser utgjør en samlet helhet (Hermansen mfl. 1992).
- ▶ Sykepleiere har minst tre referanseområder for selvrefleksjon:
- ▶ Seg selv som **privatperson**,
- ▶ Seg selv som **profesjonsutøver** innen et av de helse- og sosialfaglige områdene og
- ▶ Seg selv i **møte med en pasient eller klient eller student**

Veiledning et nødvendig rom for å bevisstgjøre **sykepleierollen**

- ▶ Rollebegrepet står sentralt i forskjellige samfunnsvitenskaper. Innen sosiologi og sosialantropologi kan en rolle defineres som summen av de normer og forventninger som knytter seg til en bestemt oppgave eller stilling i samfunnet.
- ▶ *Rollekonflikt* oppstår når vi utsettes for motstridende krav og forventninger fra omverdenen. Det er tale om ulike typer av rollekonflikter. De mest vanlige vil være at ulike krav som er uforenlige, stilles mot en rolleinnehaver, eller at rolleinnehaveren samtidig har flere posisjoner som det knytter seg motstridende sett av normer til.
- ▶ Som sykepleier har vi en sammensatt rolle.... Der ansvar og kontroll kan være sentrale fenomener

Veiledningens nødvendig het for å bevisstgjøre dømmekraft i situasjoner

- **Iakttagelse:** Få øye på det moralsk betydningsfulle i situasjonen og hvordan det berører de som er involvert
- **Dømmekraft:** Kritisk refleksjon over sin iakttagelse
- **Handlekraft:** Å velge - og god rett handling

Veiledning et sted for refleksjon

- ▶ Å komme ut av rundkjøringer og energislukende sirkler
- ▶ Å se klarere og å utvide
- ▶ Å reflektere over de gode og det riktige handlingsvalgene ut fra andre og nye eller justere perspektiver

Forslag til summeoppgave i en veiledning

- ▶ Du skal være veileder for en gruppe sykepleiere som ikke har mottatt veiledning. Det kan være en gruppe for nyutdannede, en gruppe for sykepleiere med lang erfaring innen en fagfelt eller en gruppe du kom til å tenke på.
- ▶ I bli – kjent fasen ønsker du å informere om veiledningen betydning og nødvendighet.
- ▶ Grupper tre og tre:
- ▶ Bruk 3 minutter på å vurdere hvordan du vil beskrive og begrunne veiledningens nødvendighet.
- ▶ Hver av dere deler dette med hverandre og gir en kort respons på hverandres innlegg.
- ▶ Totalt tid: 10 minutter

Ett er nødvendig

- ▶ **Ett er nødvendig
her i denne
vår vanskelige verden
av husville og heimpløse:
Å ta bolig i seg selv.
Gå inn i mørket
og pusse sotet av lampen.
Slik at mennesker på veiene
kan skimte lys
i dine bebodde øyne. (Hans Børli)**

Veiledning er nødvendig rom for faglig og vennlig trofasthet?

- ▶ Kåre Skagen (2004:141) peker på at relasjonen mellom mentoren gjerne innebærer vennskap og trofasthet. Mentorbegrepet stammer opprinnelig fra Homers fortellinger hvor Odyssevs drar på krigstokt til Troja.
- ▶ Da satte Odyssevs sin lit til den kunnskapsrike vennen Mentor. Mentor tok ansvaret for å oppdra og lære opp Telemakhos, Odyssevs sønn i farens fravær (Gjerde, 2018:85).

Litteratur

- ▶ Almvik, T.N. Vråle, G.B. (2019). Sykepleiefaglig veiledning kan gi bedre helse og økt trivsel. Sykepleien [10.4220/Sykepleiens.2019.75095](https://doi.org/10.4220/Sykepleiens.2019.75095)
- ▶ **Botnen Eide**, S., Grelland, H.H., Kristiansen, A. Sævareide, H. I og **Aasland**, D.G.(2008). *Til den andres beste En bok om veiledningens etikk*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- ▶ Brunero S, Stein-Parbury J. The effectiveness of clinical supervision in nursing; an evidenced based literature review. Australian Journal of Advanced Nursing 2008; 25 (3); 86 -94.
- ▶ Hermansen, MV, Carlsen, LB og Vråle. G.B. (1992). "Sykepleiefaglig veiledning", Oslo: Gyldendal Norsk Forlag
- ▶ Martinsen, K. Evidens – begrenende eller opplysende . I. Martinsen & Eriksson; Å se og å innse. Om ulike former for evidens. Oslo: Akribe. 2009)
- ▶ Drangsholt, E., Vråle G.B. & Saxlund AM(**in press**). Finnes det evidens for at sykepleiefaglig veiledning er nyttig? Sykepleien
- ▶ Schibbye, A-L L. (2006). Livsbevissthet –om å være tilstede i eget liv. Oslo: Universitetsforlaget
- ▶ Vråle, G.B.(2015). Veiledning når det røyner på....Oslo: Gyldendal Akademisk.